

# DRAGICA MARTINIS

– akustičko čudo

*marija barbieri*



Hrvatski soprani bili su više od stoljeća perjanice hrvatskoga pjevačkoga umijeća u svijetu. Ilma de Murska, Matilda Mallinger, Milka Trnina, Vera Schwarz, Zinka Kunc Milanov, Sena Jurinac, Dragica (u svijetu poznata kao Carla) Martinis (1922. - 2010.) bile su istinske zvijezde. Repertoar se *krojio* prema njima, satima se čekalo ulaznice za predstave u kojima su nastupale, teško su se branile od oduševljenih obožavatelja koji su ih sačekivali poslije predstave. Carla Martinis (1922. - 2010.) bila je jedna od najvećih zvijezda operne reprodukcije pedesetih godina prošloga stoljeća, a njezina je slava prelazila europske granice, jednako poznata bila je i u Sjevernoj i u Južnoj Americi.

Bila je protagonistica premijernih izvedaba, pjevala je isključivo glavne i naslovne uloge, nastupala je s najslavnijim pjevačima vremena, dirigirali su joj najveći dirigenti. Veliki novinski naslovi najavljivali su njezina gostovanja. „*Carla Martinis Arrives - Hollywood Goes Wild!*“ („*Carla Martinis stiže - Hollywood je poludio!*“) veliki je novinski naslov na prvoj stranici posebnog izdanja novina „Hollywood Star Gazette“ iz Los Angelesa. Našoj umjetnici u garderobu su dolazile čestitati holivudske zvijezde kao što su to Ava Gardner i Rita Hayworth. Novine „The San Francisco News“ najavljivale su 22. rujna 1954. godine njezin nastup u operi „Moć sudbine“ također velikim naslovom „*La Forza del Destino*“ *Brings New Stars: Carla*

*Martinis Scores as Donna Leonora*“ („*Moć sudbine*‘ donosi nove zvijezde: *Carla Martinis pjeva Donnu Leonoru*“) i njezin glas opisali kao „čisto zlato“. No, za razliku od drugih, blistava karijera Dragice Martinis trajala je kratko jer ju je prekinula sinova tragična smrt.

Dragica Martinis, rođena Balić 19. siječnja 1922. u Sošicama pokraj Jastrebarskog, u Zagrebu je upisala glasovir u HGZ-u, pjevala u Ćirilo-Methodovom koru i pjevanje učila kod Marije Kostrenčić, ali je u Operi nisu htjeli poslušati. Tek kad joj je jedan njemački menadžer nakon položene audicije u Frankfurtu ponudio angažman u Berlinu, Stuttgartu ili Münchenu - gdje god želi, zbog ratnih prilika vratila se u Zagreb i debitirala 9. srpnja 1942. kao Mimì u „La Bohème“ i u angažman stupila u rujnu 1943. ulogom Cio-Cio-San u obnovljenoj izvedbi „Madame Butterfly“. Ljepotom i zvučnošću svojega baršunastoga glasa te izvrsnom i dramatski nježno naglašenom igrom dala je uložiti japanske gejša dimenziju istinske tragedije napuštene majke. Ta je uloga bila jedna od najljepših u njezinu repertoaru, ostvarenje neodoljive privlačnosti i uzbuđenosti. Otpjevala je još tri nove velike uloge: Margaretu u „Faustu“, Leonoru u „Trubaduru“ i Massenetovu Manon.

Njezina velika karijera počela je poslije II. svjetskog rata. Nakon Marice u „Prodanoj nevjesti“ i Lize na premijeri „Pikove dame“ došle su dvije uloge s kojima će kasnije postati poznata u svijetu: Tosca i Aida za koju je 1948. dobila Saveznu nagradu. Pjevala je Antonidu u prvoj hrvatskoj izvedbi opere „Ivana Susanjina“ („Život za cara“) Mihaila Glinke i Zorku u „Porinu“ Lisinskog. Njezina svjetska karijera počela je u lipnju 1949. kad je dobila prvu nagradu na Međunarodnom pjevačkom natjecanju u Ženevi, što

joj je otvorilo vrata velikih svjetskih kazališta. Postala je prva operna zvijezda bivše države, obasipana počastima kakve su danas nezamislive.

Kad je Herbert von Karajan 1951. godine u Beču tražio Aidu za obilježavanje 50. godišnjice smrti Giuseppea Verdija, predložili su mu Dragicu Martinis. Nakon izvedbe „Aide“ s Bečkom filharmonijom 3. veljače 1951. godine, objavljene na CD-u gramofonske tvrtke Arcadia, novine „Die Presse“ napisale su: *„U senzacionalnoj cjelini te koncertne operne izvedbe bila je jedna posebna senzacija - Dragica Martinis. Pjevala je zanosno lijepo s nedvojbenim osjećajem za stil i izraz. Njezin pun sopran, bogat blagozvučjem, bojom i svjetlom snagom pokoravao se svakom umjetničkom poticaju. Njezina je Aida istodobno lirski i dramatski, koncertantna i kazališna. Ona je savršena.“* Weltpresse nazvale su je „akustičkim čudom“.

Slijedile su u Zagrebu Giulietta i Antonija na premijeri „Hoffmannovih priča“, Donna Anna u „Don Juanu“, a u rujnu 1950. pjevala je Desdemonu na premijeri „Otella“. Taj „Otello“ pod ravnanjem Milana Sachsa s Josipom Gostičem u naslovnoj ulozi antologijski je trenutak hrvatske glazbene umjetnosti.

Godine 1950. Dragica Martinis ušla je u trogodišnji angažman u newyoršku Gradsku operu gdje je pjevala Toscu i Aidu te u repertoar uvrstila još jednu ulogu koja će joj donijeti slavu - Puccinijevu Turandot. Opera je otvorila sezonu s „Turandot“, a američki su kritičari napisali da se od vremena Marije Jeritze nije čula Turandot takve glasovne ljepote, muzikalnosti i stvaralačke snage. No angažman u newyorškoj Gradskoj operi istodobno joj je zatvorio vrata Metropolitanu - takav je tada bio običaj.

Turandot je Dragicu Martinis dovela do prvoga nastupa u Bečkoj državnoj operi 14. prosinca 1950. koji je izazvao opće oduševljenje publike i kritike. Utjecajne Die Presse napisale su: *„Dvadesetosmogodišnja Zagrepčanka došla je, otpjevala i pobijedila. To se ne događa svakoga dana, pogotovo ne u Bečkoj državnoj operi. Preko noći dobila je ugovor i angažman.“* Četiri dana poslije pjevala je Toscu, i opet su slijedili hvalospjevi. U Bečku državnu operu ušla je zaista na velika vrata. Odmah je postala njezina prva zvijezda u talijanskom repertoaru. Smatrali su je velikom primadonom naše opere. Postala je Komorna pjevačica - *Kammersängerin* - i dobila visoko austrijsko odličje Das Österreichische Ehrenkreuz für Wissenschaft und Kunst (Austrijski počasni križ za znanost i umjetnost) koje austrijski predsjednik dodjeljuje za zasluge u kulturi. Dobila je i Zlatni orden grada Beča, koji Beč dodjeljuje umjetnicima koji su ga najviše proslavili. No, nažalost, završilo je njezino djelovanje u Hrvatskoj iz teško razumljivih političkih razloga.

Godina 1951. donijela je svjetski glazbeni događaj - premijeru „Otella“ na Salzburškim svečanim igrama pod ravnanjem Wilhelma Furtwänglera, koji je zabilježen na CD-u tvrtke EMI. Dragica Martinis pjevala je svoju nezaboravnu Desdemonu uz tada najpoznatijeg svjetskog Otella, čileanskoga tenora Ramona Vinaya. Kritika je pisala: *„U jednostavnosti i ljupkosti pojave, u milozvučnosti njezina bogato nadarenog soprana ona je anđeoski lik s anđeoskim glasom. Njezin posljednji prizor u bračnoj ložnici, njezina molitva, njezino umiranje, uistinu su veliki trenuci Svečanih igara.“*

